

ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ. СТОРІНКИ ІСТОРІЇ. ПРОВІДНІ ПЕДАГОГИ

УДК 378.1:7(091)9477.83)«18/19»

Ростислав **Шмагало**

доктор мистецтвознавства,
професор, декан факультету історії
та теорії мистецтва Львівської
національної академії мистецтв

Історичні віхи Художньо-промислової школи у Львові в контексті розвитку світової мистецької освіти другої половини ХІХ – ХХ ст.

© Шмагало Р., 2017

<http://doi.org/10.5281/zenodo.573791>

Анотація. У статті висвітлюється історичний шлях Львівської художньо-промислової школи від 1876 р. її заснування до 1944 р., визначаються головні досягнення та етапи розвитку. Уперше зібрано імена найголовніших відомих митців – випускників школи, статистичні відомості різних років про національний склад учнів. Наголошується на значенні Львівської ХПШ для розвитку національної та світової мистецької освіти як бази для створення академії мистецтв.

Ключові слова: Львівська ХПШ, етапи розвитку, видатні випускники, статистичні джерела, роль і значення школи.

На другу половину ХІХ ст. припадає становлення мережі художньо-промислових шкіл на теренах Галичини. Одна з найдавніших у Галичині, Львівська художньо-промислова школа (далі – ХПШ) за період своєї діяльності зазнала багато реорганізацій і перейменувань, але в пам'яті фахівців і навіть у джерельних матеріалах зафіксована доволі часто й незалежно від періоду, що розглядається, її первісна назва – Львівська ХПШ. Діяльність школи стала активним об'єктом історичного вивчення здебільшого від

часу здобуття Україною незалежності. Розгорнуту бібліографію її історії, що складає 220 позицій у чотирьох підрозділах, опублікував автор цієї статті в «Енциклопедії художньої культури» [1]. Утім, ще за радянської доби були закладені окремі стереотипи, що применшували значення школи. За інерцією дехто з пострадянських істориків і нині необ'єктивно недооцінює її роль, називає «австро-польською» і начебто непричетною до становлення вищої мистецької освіти у Львові та Україні [2].

Мета статті – не лише висвітлити історичний шлях Львівської ХПШ, але й заповнити прогалини у виявленні її видатних випускників, на віднайдених статистичних джерелах показати національний склад учнів, простежити процес інтеграції школи у світову художню культуру.

Школа була створена в контексті західноєвропейського руху «мистецтво і ремесло», який у середині XIX ст. набирав усе більшого розгону. У найбільших європейських містах засновували художньо-промислові музеї та спеціальні навчальні заклади. Львів належав до таких великих міст Австро-Угорської монархії. Міністерство освіти у Відні прийняло постанову про заснування фахової школи рисунків у Львові, а 7 березня 1876 р. відбулося засідання наглядової ради Львівського художньо-промислового музею, присвячене заснуванню художньо-промислової школи [8, с. 8-10].* Очолювана Л. Вербицьким рада ухвалила заснувати фахову школу рисунків з метою розвитку рукоділля в краї, особливо у Львові. Лише через десять місяців після згаданого засідання, 18 грудня 1876 р., було видане розпорядження Міністерства освіти про початок навчання в Школі рисунку і моделювання при Миському промислому музеї 8-9 вересня 1877 р. [25, с. 3]. Завдання школи полягало в наданні можливостей вишколу рисунку та моделювання здібним до рукоділля учням гімназій, реальних шкіл, технічної академії та інших закладів, які виявляли бажання підготовки до подальшого навчання у вищих мистецьких школах. Навчання тривало щоденно від 6 до 8 години вечора, крім суботи та неділі. Школу відвідували 52 учні – стільки дозволяло приміщення Стрілецького товариства на вул. Курковій (тепер – вул. Лисенка, 23а). На посаду викладача й керівника школи було запрошено Вінцентія Чиршніца (? –1898), разом з яким працювали скульптор Ф. Мікульський і живописець С. Клапковський [8, с. 23-25].

* Тут і надалі про педагогічний склад школи див. бібліографію [16,17].

1882 року культивована мистецькою громадськістю та діяльністю Міського художньо-промислового музею орієнтація школи на потреби розвитку художніх промислів спричинила зміну назви навчального закладу на Школу художнього промислу. Саме цього року при школі було відкрито відділи столярства, токарства та сницарства (різьби по дереву). Із наближенням дати десятилітнього ювілею школи в польських і українських періодичних виданнях збільшувалася кількість публікацій, які оцінювали роль школи як справу «безмірно важну для нашого економічного розвитку» [5, с. 2-3], котра вступила нарешті у фазу сповнення сподівань і надій громадськості. Школа художнього промислу привертала все більше уваги й ставала популярною серед усіх навчальних закладів. Будівельний бум у самому Львові та розвиток новітньої будівельної індустрії спричинили подальше розширення напрямків діяльності школи та поділ навчання на дві основні групи галузей: пов'язану з будівельним промислом і з промислом художнім. Обраний керівництвом школи курс на творення ужиткового мистецтва для місцевих потреб на основі місцевих смаків і традицій дістав підтримку преси та громадськості [28, с. 10].

Становлення школи відбувалося за участю та під пильною опікою найвищих посадових осіб міста. На початку березня 1890 р. «президент» (мер) Львова п. Мохнацький спеціально перебував у Відні для вирішення питання про створення державної промислової школи. До кінця цього місяця на рівні столичних урядових кіл питання реорганізації Школи художнього промислу у Державну промислову школу у Львові було вирішене [24, с. 4]. Цісарським розпорядженням від 5 грудня 1890 р. і розпорядженням Міністерства освіти та релігій від 23 травня 1891 р про відкриття Державної промислової школи у Львові розпочався якісно новий етап діяльності навчального закладу [26, с. 114-115]. Протягом двох років (1891 – 1892) за кошти Галицької ощадної каси на честь 40-річчя правління цісаря Франца Йосифа для школи було збудоване окреме приміщення по вул. Театральній, 17. Після двох років діяльності Промислової школи статистичні звіти фіксують на 1892-1893 навчальний рік загальну кількість учнів – 306, з яких на 1-2 курсах будівельного відділу навчалися 30, а на 1-2 курсах художнього промислу – 103 учні. Цього року у школі було відкрито відділ художнього металу, декоративного малярства і скульптури. Статут Державної промислової школи передбачав у її скла-

ді чотири відділення: будівельного й художнього слюсарства; будівельного й меблевого столярства; токарства; сницарства. З окремою майстернею рукоділля були пов'язані ще два жіночі відділення для гаптів і мережива [22, с. 57-58]. Розширення спеціалізацій, навчальних площ і збільшення кількості учнів стало можливим завдяки відкриттю у листопаді 1892 р. нового будинку школи та шляхом залучення викладачів і учнів до реалізації найважливіших будівельних проектів міста. 1893 року на посаду директора школи було запрошено архітектора, автора проекту споруди Львівського оперного театру Зигмунда Горголевського, який керував закладом протягом десяти років (1893-1903). За його активного сприяння міська влада спромоглася збудувати для школи нове велике приміщення по вул. Снопківській, 47. Урочище вселення школи до цього будинку відбулося на початку 1909-1910 навчального року [11, с. 116]. Головним мірилом професійної підготовки учнів стала систематична участь у виставках, які організовувалися щорічно у стінах самого закладу та у виставках загальнодержавного значення у Відні (1880, 1889), Краєвій виставці у Львові (1894), на виставці металевих виробів у Празі (1912) та ін. [11, с. 115]. Під час Першої світової війни навчання у школі припинилося і було відновлене 1919 р.

На початку 20-х років ХХ ст. Львівську ХПШ очолив Клавдіуш Філасевич, який викладав технологію металу. Починаючи від середини 20-х років ХХ ст. у навчальних програмах відбулися кількісні й окремі якісні зміни, що стосувалися комплектування навчальних дисциплін. Школу очолював один з найталановитіших педагогів мистецької освіти Галичини того часу, професор рисунку, колишній викладач Коломийської гімназії та директор Коломийської гончарної школи, Валеріан Крицінський (1852-1929). У якості директора школи Валеріан Крицінський звертав особливу увагу на методичні основи навчального процесу. Як автор фундаментальної методичної монографії «Нові методи викладання рисунку в школах різних типів...» [21, с. 112], В. Крицінський обґрунтовано довів потребу послідовної системи ступеневої підготовки і щодо фахових предметів, і щодо базових дисциплін – рисунку й композиції. «Нові методи...» В. Крицінського диференціювали завдання вишколу для реальних шкіл, гімназій, фахових шкіл чи спеціальних курсів підвищення кваліфікації для вчителів. Найважливішою засадою фахового навчання В. Крицінський вважав

досконале опанування усіх способів виконання творчих і фахових завдань послідовно на усіх ступенях науки. Належне місце в пропорційному співвідношенні годин викладання за цією методикою відводилося історії розвитку того чи іншого ремесла чи фаху, практичному опануванню технології, а також так званій «науці про художні форми». Методика В. Крицінського стала своєрідним теоретичним підсумком піввікового існування Промислової школи у Львові, ювілей якої припав на вихід у світ згаданої книги 1926 р.

Після смерті В. Крицінського (1929 р.) Львівську ХПШ очолив колишній директор школи сницарства в Закопаному, професор скульптури Ян Нальборчик. Наприкінці 1920-х років очолювана Я. Нальборчиком Львівська промислова школа у своїй діяльності наближалася за фаховим спрямуванням до шкіл у Познані та Кракові. Усі три школи переживали аналогічні кризові явища щодо реалізації випускниками своїх можливостей. Це відбувалося не стільки через нестачу робочих місць, скільки через економічні та естетичні чинники нової доби. Прерогатива збуту товару майже не узалежнювала його від вартості мистецької, котра відходила на задній план [27, с. 55]. Підприємства – виробники ужиткових речей дедалі частіше орієнтувалися на вихолощений дизайн, що не мав нічого спільного ані з мис+тецтвом, ані з художнім промыслом. Шлях подолання кризової ситуації аналітики вбачали в простій формулі налагодження зв'язку між художньо-промисловими школами з потребами життя та з реальним станом промисловості. Рекомендований практичний підхід до навчання мав дати змогу випускникам ефективніше застосовувати свої вміння на підприємствах або ж створювати свої власні майстерні, у тому числі навчальні. Так, у середині 1920-х рр. Львівська ХПШ винайняла ще одне приміщення з тильного боку Торгово-промислової палати (тепер просп. Т. Шевченка) із входом з вул. Боуларда (тепер вул. С. Людкевича).

Наприкінці 1920-х років відбулася реорганізація фахової освіти Галичини, зорієнтована на зразки реформаторських процесів західноєвропейських країн. Наслідком реформи стало переведення Львівської промислової школи в ранг технічної з поділом на ступені гімназійного та ліцейного навчання [9, с. 232]. Нова назва школи – Державна технічна школа ім. Станіслава Щепановського (1929 р.).

До одного бюджету з Технічною школою належала і Львівська школа декоративного мистецтва і художнього промыслу – так ста-

ла іменуватися колишня Львівська ХПШ. П'ятирічний термін навчання охоплював так звану «загальну школу», де упродовж двох років вивчалися композиція, орнамент і студії живої та мертвої натури. Від третього року навчання існував поділ на спеціалізації, де від 1932 р. серед історично усталених з'явилися ще два відділи: ужиткової графіки та оздоблення приміщень [20, с. 47].

До найвищих своїх надбань викладацький колектив зараховував курс декораційної композиції, особливий наголос на якому робився на четвертому й п'ятому роках навчання. Зведеним групам малярства, скульптури та текстилю на курсі декораційної композиції давалася можливість у розкутій формі виражати творчу індивідуальність у роботі над проектами в різних живописних і графічних техніках [20, с. 25].

Наслідком подальшого реформування школи стало створення 1938 р. Державного інституту пластичних мистецтв у Львові з п'ятирічним терміном навчання. Головна особливість навчального закладу полягала в запланованому поділі навчання на два періоди – дворічний загальний відділ підготовчого характеру в Державній школі пластичних мистецтв і трирічний спеціальний. На загальному відділі учні отримували знання мистецького та технічного характеру в поєднанні з практичними студіями в майстернях. Спеціальний відділ охоплював відділи декоративного малярства, декоративної скульптури, кераміки, текстилю, графіки та мистецтва реклами, лакерничий відділ. Ці відділи були покликані готувати учнів до самостійної творчої праці через опанування технічного боку обраного фаху [23, с. 47]. Колишні студенти інституту відзначали поважне місце в навчальному процесі таких історично випробуваних форм студій як пленерний живопис, рисунок, вивчення народного мистецтва.

Але інститут пластичного мистецтва у Львові проіснував лише один навчальний рік (1938-1939), так і не реалізувавши запланованих програм. Одночасно з ним до кінця 1930-х років діяли в Галичині кілька навчальних закладів ремісничого та художньо-промислового профілю. У вересні 1940 р. на базі Державного інституту пластичних мистецтв формується Львівське державне художньо-промислове училище. Військовий час (1941-1944) складає окрему сторінку функціонування Львівської художньо-промислової школи [18, с. 25-35]. У важкі дні Другої Світової війни українське відділення художньо-промислової школи провадили

Михайло Осінчук, Стефанія Гебус-Баранецька, Степан Кузик, Стефанія Шмігельська, Вітовт Манастирський, Микола Бутович, Євген Нагірний. Як правило, у радянський період ці митці не згадували у своїх біографіях факту викладання під час німецької окупації. Але разом з викладачами Вищої образотворчої студії вони створили фундамент для розвитку багаторівневої національної мистецької освіти.

До того мережа мистецьких навчальних закладів у радянській Україні на 1941 р. охоплювала вищі художні навчальні заклади спорідненого профілю у Києві та Харкові, чотири реорганізовані художньо-промислові училища – у Києві, Львові, Косові та Вижниці, п'ять художніх училищ на базі семирічної неповно середньої та одне (Одеське) на базі десятирічної середньої освіти; у Києві також діяла десятирічна дитяча художня школа. Початкова ланка мистецької освіти на той час не існувала, за винятком кількох десятків клубних образотворчих студій.

Нова система художнього виховання передбачала після художніх шкіл художні та художньо-промислові училища як середній ступінь спеціальної освіти. Навчання в останніх мало завершуватися можливістю продовжити освіту у вищому навчальному закладі – художньо-промислового інституті, котрий планувалося організувати до початку 1941-1942 навчального року у Львові на базі художньо-промислового училища [3, с. 15]. Вершиною в реалізації навчальних планів мало стати відкриття Української академії мистецтв на базі Київського та Харківського художніх інститутів.

Протягом періоду 1876-1939 рр. Львівська художньо-промислова школа у взаємодії з Міським промисловим музеєм програвала діяльність мережі деревообробних, ткацьких, гончарних, килимарських та інших фахових шкіл мистецько-ремісничого спрямування в Галичині. Силами викладацького складу Львівської ХПШ формувалася система педагогічного, естетичного та творчого впливів на розгалужену сітку різного типу навчальних закладів.

У 1939-1944 рр. на теренах Галичини був утворений своєрідний окупаційний адміністративно-територіальний режим – Генеральна Губернія, що охоплював 18 мільйонів населення, з них – 4,5 мільйона українців [4, с. 4]. При такому нерівнозначному чисельному співвідношенні українців та інших етнічних груп питома частка ремісничих і мистецькоосвітніх навчальних закладів на

цій території завдячує своє існування насамперед українській громаді. З політичних міркувань німецька окупаційна влада дозволила організацію Українського центрального комітету (УЦК) на чолі з В. Кубійовичем. За період своєї діяльності УЦК у легальній чи прихованій формі сприяв та організовував українське культурне життя у вигляді різних комісій, шкіл, курсів, музеїв і виставок.

З метою розвитку мистецтва під егідою УЦК було створено Краєвий інститут народної творчості – КІНТ (1941), Спілку українських митців під керівництвом М. Осінчука (1941), школу рисунку та малювання для дітей 8-14 років під керівництвом О. Кульчицької [6]. Український центральний комітет надавав матеріальну підтримку мистецько-промисловим школам у Львові, Глинянах, Косові (12. 100 злотих), кравецьким школам у Львові, Коломиї, Самборі, Белзі (30 900 злотих). Розвиток професійної освіти значною мірою ініціювався в регіонах. Так, 13 – 14 вересня 1943 р. на базі ремісничої школи в Коломиї відбувся з'їзд директорів усіх професійних і ремісничих шкіл Галичини, у якому взяли участь 56 осіб [10]. Вінцем мистецько-педагогічної діяльності в умовах окупації стала організована восени 1943 р. «Вища Образотворча Студія», професорами якої були Сергій Литвиненко (декан), Микола Бутович, Леонід Перфецький, Микола Козік, Михайло Дмитренко. Ректором було обрано Василя Кричевського, який восени 1943 р. переїхав з родиною з Києва до Львова, знайшовши підтримку української мистецької громади та митрополита А. Шептицького [13, с. 59]. Митрополит своїми закликами та матеріально-організаційною підтримкою особливо сприяв розвитку української фахової освіти.

Звичайно, орієнтація української громадськості на закладання підвалин вищої мистецької освіти, як і вищої освіти загалом, не могла знайти підтримки в окупаційного уряду, який визначав пріоритети на здобуття лише початкової та середньої освіти на території Генеральної Губернії. Саме тому в кількісних показниках суттєво домінувало фахове шкільництво, яке за напрямками поділялося на торговельне, сільськогосподарське, ремісниче та промислове. Два останні напрямки до певної міри ототожнювалися чи принаймні наближалися українськими прогресивними чинниками до завдань художньо-промислової освіти.

Попри різні перепони для розвитку української вищої та середньої освіти й загалом нещире ставлення німецької влади до українців, існуюча кон'юнктура на фахове шкільництво була ви-

користана місцевим населенням з іншою метою. Плакаючи надії на відновлення української державності, провідні українські діячі задалегідь використовували всі можливості підготовки якомога більшої кількості фахівців різного профілю. Лише у Львові українська громадськість на 1943 р. організувала 24 державні фахові школи (4 818 учнів, 324 вчителі) [7, с. 43]. Один із літописців і свідків цієї доби, Андрій Качор, на еміграції написав наступне: «Дослідники нашого шкільництва повинні цю добу блискучого розвитку фахового шкільництва на західно-українських землях окремо прослідити і записати для історії нашого шкільництва всіх його організаторів і керманичів» [7, с. 44].

У організаційно-творчих процесах 1939-1944 рр. окремого розгляду заслуговує теоретичне та наукове підґрунтя розбудови мистецької освіти. Його формувалося окремі особистості, викристалізовували на тематичних зібраннях, з'їздах культурно-освітніх працівників, виставках учнівських робіт, висвітлювали на сторінках нечисленних, але інформаційно містких та інтелектуально глибоких українських періодичних видань. Праці Краєвого інституту української народної творчості торкалися передусім проблем співвідношення та визначення критеріїв професійного, народного та самодіяльного мистецтва, уподобань інтелігенції та пристосування до них митців, естетичних і технічних вимог до народного мистецтва, залежності останнього від навколишнього середовища, традицій чи діалогу творця та виконавця твору мистецтва [12, с. 10]. Уже сама постановка цих проблем, бачення їх у цілості щонайменше на десятиліття випереджували аналогічні мистецтвознавчі напрямки досліджень сусідніх польських чи російських науковців повоєнної доби. Потреба у висвітленні теоретичних мистецтвознавчих проблем у популярній формі на сторінках тодішньої періодики була продиктована станом розуміння населенням сутності мистецтва і ремесла. А це, у свою чергу, позначилося на диспропорції кількісного набору абітурієнтів на відділи образотворчих і декоративно-ужиткових мистецтв мистецько-промислової школи у Львові.

Мистецько-промислова школа на чолі з директором Михайлом Осінчуком особливу турботу проявляла до відділів, покликаних відродити згаслі мистецькі ремесла, зокрема до текстильного, як такого, «що може нав'язати обірвану нитку з народним мистецтвом та щоб створити своєрідне українське текстильне мисте-

цтво» [15, с. 3]. У планах школи було відкриття відділів обладнання житла, кераміки та фотографії.

Наприкінці березня 1944 р. розпочалася евакуація школи зі Львова на захід. Професори Вищої образотворчої студії та частина студентів виїхали зі Львова на Лемківщину, у с. Лабова, де двічі на тиждень продовжували заняття з рисунку та живопису [13, с. 60]. Цим скромним фактом розпочався якісно новий період розвитку української мистецької освіти на еміграції, що розгорнувся у повоєнних таборах для інтернованих осіб на території Німеччини та Австрії у 1945-1948 рр., а після 1948 р. продовжився на американському континенті у США та Канаді [17]. Для реконструкції історичних реалій української мистецької освіти змодельована цілісна картина, яка охоплює період Другої світової війни та період повоєнний, еміграційний як єдиний естетичний феномен.

Явище мистецької освіти стало чільною складовою частиною культуротворчості в екстремальних умовах. За формою і змістом воно охопило образотворче мистецтво, народне ужиткове мистецтво, музику, театр, ремесла, етнографію та літературу. У своєрідних обставинах військово-політичних режимів українські митці-педагоги зуміли створити розвинуту мережу навчальних закладів, просвітніх установ і наукових осередків, що координували розвиток усіх ланок мистецько-культурного життя. Інтелігенція Галичини та видатні мистецькі особистості Східної України, що переїхали від більшовицької окупації, створили реальний і продуктивний механізм мистецького вишколу.

Отже, Львівська ХПШ та наступні структури, що виникли на її основі, мали унікальний за силою та ідейно-естетичним значенням вплив на подальший розвиток українського мистецтва і в Україні, і на еміграції. Це підтверджують і статистичні відомості. Упродовж усього функціонування національно-демографічна ситуація в школі не була рівнозначною. Так, станом на 1885/1886 навчальний рік у школі вчилися 223 учні, з них – 196 поляків, 27 русинів-українців, 14 євреїв. Станом на 1889/1890 навчальний рік серед 71-го учня у школі були 64 поляки, 7 русинів-українців і 7 євреїв [29]. Національне співвідношення учнів у Львівській ХПШ суттєво змінилося впродовж наступного двадцятиліття. Статистичний підручник Галичини станом на 1906/1907 навчальний рік засвідчує у школі 39 вчителів, 467 учнів, з яких 318 були римокатоликами (переважно поляки), 88 – грекокатоликами (переважно

русини-українці), 6 євангелістів та 55 євреїв [30]. Для порівняння із Львівською ХПШ наведемо відомості про національний склад учнів інших художньо-промислових шкіл Галичини, яких у першому десятилітті XX ст. нараховується понад три десятки. У найкрупніших школах співвідношення учнів-поляків до українців було майже однаковим, у окремих випадках число українців навіть переважало. Наприклад, станом на 1906/1907 навчальний рік у Школі деревного промислу в Коломиї навчалось 33 поляки, 33 українці й 8 євреїв; у Яворівській школі по виробництву іграшок навчалось 10 поляків і 37 українців; у Коломийській гончарній школі – 11 поляків, 12 українців і 1 єврей [30]. Зокрема, число українців переважало над поляками і Краєвому ткацькому варстаті у Косові: 6 поляків і 20 українців 1909 р. Усього станом на 1909 р. у художньо-промислових школах Галичини різних типів навчалось 1688 учнів.

Узагальнив впливу етнічної приналежності на долю випускників цих шкіл 1917 р. мистецтвознавець Микола Голубець. Аналізуючи творчість талановитого випускника Львівської ХПШ Осипа Куриласа, лауреата 19-ти конкурсних нагород і 5-ти срібних медалей Краківської АМ, М. Голубець ставить риторично-узагальнююче запитання: «...ким був би Курилас, коли б родився бог знає ким, тільки не українцем?» [14]. І сам дає відповідь на це запитання: «...міг серед інших обставин бути дороговказом» [14]. Утім, незважаючи на несприятливі політичні обставини, велике гроно видатних українських митців початково здобули мистецький фах у Львівській ХПШ. Школу в різні роки закінчили такі відомі українські митці як Григорій Кузневич, Іван Севера, Роман Сельський, мистецтвознавець і живописець Антін Малюца, викладач Косівського училища 1950-60-х рр. Володимир Гуз, фундаторка української львівської моди Володислава Гостинська, подвижники ткацтва Василь Цьонь і Марія Морачевська, відома і як мистецький критик, графік Андрій Андрейчин, митці-педагоги української діаспори Ірина Банах-Твердохліб, Михайло Кміт, літописець українського січового стрілецтва Лев Гец. Чимало відомих згодом митців навчалось в училищі або Інституті пластичних мистецтв у дні Другої Світової війни, зокрема скульптор Яків Чайка, мистецтвознавець Микола Батіг, польський живописець і реставратор Генріх Кюхн. Львівська ХПШ стала колицкою професійного зростання для багатьох польських митців, зокрема для керівника

керамічних шкіл у Поремб'ї та Товстому, та керівника Коломийської школи різьби Антонія Голіговського, для ювеліра й живописця Генріха Грабінського, скульптора і графіка Зигмунта Курчинського, скульптора Яна Гуральчика, митця-педагога Тимона Ніселовського та багатьох інших. Творчий та педагогічний доробок десятків названих імен свідчить про вагомий вплив Львівської ХПШ не лише на українське й польське, а загалом на європейське та світове мистецтво.

Отже, Львівська художньо-промислова школа (1876-1939) була створена у контексті західноєвропейського руху «мистецтво і ремесло», який у середині XIX ст. набирав усе більшого розгону. Протягом періоду 1876-1939 рр. Львівська художньо-промислова школа у взаємодії з Миським промисловим музеєм програмувала діяльність мережі фахових шкіл мистецько-ремісничого спрямування в Галичині. Силами викладацького складу Львівської ХПШ формувалася система педагогічного, естетичного та творчого впливу на розгалужену мережу різного типу вищезгаданих навчальних закладів, кількість яких за півстолітній розглянутий період у Східній та Західній Галичині сягає близько 150-ти найменувань. Школа стала центром гравітації для усіх мистецькоосвітніх структур західноукраїнських земель. Їй належить активна участь у зміні статусу мистецької освіти по всій Європі. Заклад упродовж існування ініціював появу низки друкованих новітніх методик викладання, став центром втілення передових ідей у мистецтві свого часу. Наприкінці 1930-х рр. була втілена ідея багаторівневої освіти, яку мав очолити Інститут пластичних мистецтв. Випускники та професура Львівської ХПШ брали участь у створенні дизайнів інтер'єрів і декоруванні кращих громадських споруд Галичини.

Упродовж розглянутих періодів розвитку (1876-1939; 1939-1944) для Львівської ХПШ залишалася актуальною проблема творення новітньої мистецької стилістики у синтезі з розмаїттям мистецтва самобутніх регіональних шкіл та народних промислів. Діяльність останніх сприймалася як запорука невичерпності першоджерел народного мистецтва, культивування в міському середовищі таких явищ як «гуцульський» і «закопанський» стилі, «яворівська різьба», «глинянський килим» тощо. Викладачі та випускники Львівської ХПШ відігравали чільну роль у вирішенні проблеми взаємодії новітньої індустріально-технічної та традиційної народної естетики. Викристалізовані в школі методика й

творча практика чинили постійний вплив на загальний мистецько-ремісничий рух Галичини відповідно до загальноєвропейських тенденцій розвитку мистецтва, формуючи водночас суто галицьке обличчя останнього.

Становлення художньо-промислової освіти в Галичині, його соціальні підвалини дають підстави виділити характерні етапи мистецького вишколу в контексті загальноєвропейських споріднених тенденцій:

- 1877 рік – початок планомірної діяльності для піднесення краювого промислу; орієнтація фахових шкіл на творчий напрям опанування ремесел;

- 1878-1886 рр. – спрямування діяльності створюваних промислових шкіл на збереження та розвиток традиційного домашнього промислу;

- 1886-1902 рр. – переорієнтація завдань і цілей промислового шкільництва на створення фабричної промисловості;

- 1902-1910 рр. – піднесення активності в діяльності промислових шкіл, підвищення їхнього авторитету й соціального статусу; зростання творчих і організаційних спрямувань; кількість промислових шкіл і їх структурна різноманітність у цей період сягають найвищих показників;

- 1910-1920 рр. – занепад промислового шкільництва Галичини; у приватних майстернях професійних художників домінує вивчення декоративно-ужиткового мистецтва. Як і в розвинених європейських країнах, до кінця 1930-х рр. закладаються підвалини для діяльності вищих навчальних закладів за усіма напрямками мистецтва, дизайну та мистецтвознавства.

Пошуки і досвід налагодження художньо-промислової освіти кінця XIX – початку XX ст. показує, що вся напружена діяльність у цьому напрямі врешті набрала обрисів єдиної системи, яка мала вивести мистецько-ремісничий рух, мистецтво і дизайн на якісно новий рівень.

Становлення художньо-промислової освіти в Галичині виявило досить широке коло проблем, що постали перед освітньою системою і були усвідомлені суспільством. Та за своїм характером вони уклалися у дві групи: структурно-організаційні, які вимагали уваги суспільства та державної підтримки, та художньо-естетичні, які мали більшу скерованість до вироблення теоретичних засад мистецької освіти на базі теорії та історії мистецтв і

ремесел. Структурно-організаційне налагодження діяльності профільних закладів висувало низку конкретних вимог:

- коригування діяльності промислових шкіл, взаємодії між ними та створення цілісної системи їх функціонування;
 - формування викладацьких кадрів, підвищення їхньої професійної та педагогічної майстерності;
 - інтеграція у загальнопромисловий рух, ступінь залежності від промисловості художньо-промислових шкіл;
 - покращення матеріальної бази, забезпечення спеціальною літературою;
 - піднесення суспільного рейтингу художньо-промислового шкільництва серед інших освітніх галузей;
 - використання зарубіжного досвіду промислового шкільництва.
- Одночасно з навчальним процесом художньо-промислової освіти мала розв'язувати нові завдання:
- співвідношення мистецького начала і виробничої праці;
 - формувати теоретичні засади та критерії художньої та естетичної цінності промислових виробів;
 - знаходити шляхи взаємодії традиційної народної естетики та новітньої індустріально-технічної.

Пошуки і досвід налагодження художньо-промислової освіти кінця XIX – початку XX ст. показує, що вся напружена діяльність у цьому напрямі врешті набрала обрисів єдиної системи, яка мала вивести мистецько-ремісничий рух на якісно новий рівень.

1. Шмагало Р. Енциклопедія художньої культури. Мистецька освіта: бібліографія, документи, теорія. 4000 джерел бібліографії, 300 фотодокументів, 1000 термінів / Р. Шмагало. – Львів : ЛНАМ, 2013. – С. 152-153; 163-167.
2. Бадяк В. До історії відзначення ювілею та видатних постатей у Львівській національній академії мистецтв / В. Бадяк // Вісник ЛНАМ. – Вип. 30. – Львів : ЛНАМ. – 2016. – С. 9.
3. Акулов Б. Створити Українську академію мистецтв. Про систему художньої освіти на Україні / Б. Акулов // Образотворче мистецтво. – 1941. – №1. – С. 14-15.
4. Антонюк Н. Українське культурне життя в «Генеральній Губернії» (1939-1944 рр.). За матеріалами періодичної преси / Н. Антонюк. – Львів, 1997. – 232 с.

5. Державна промислова школа у Львові // Діло. – 1885. – Ч. 93-94.
6. Дитяча школа рисунку й малювання // Львівські вісті. – 1942. – Ч. 219.
7. Качор А. Денис Коренець / А. Качор. – Вінніпег, 1955. – 71 с.
8. Книга протоколів засідань надзорчої Ради Художньо-промислового музею у Львові за рр. 1876, 1877, 1878, 1879. Протокол 3-го засідання від 7 березня 1876 р. // Архів МЕХП.
9. Коренець Д. Фахові школи / Д. Коренець // Сорок літ праці Р.-П. Бурси у Львові. – Львів, 1937. – С. 15-16.
10. Краєвий інститут Народної Творчости. Його завдання та значення для українського громадянства // Краківські вісті. – 1941. – Ч. 17.
11. Максисько Т. До історії Львівської школи художніх промислів та декоративно-ужиткового мистецтва / Т. Максисько // Українське мистецтвознавство: Республіканський міжвідомчий збірник. – К., 1971. – Вип. 5. – С. 110-121.
12. Малюца А. Організація народного мистецтва (з праць Краєвого інституту Української Народної Творчости) / А. Малюца // Наші дні. – 1942. – Ч. 3.
13. Павловський В. Василь Григорович Кричевський. Життя і творчість / В. Павловський. – Нью-Йорк : Вид-во УВАН у США, 1974. – 222 с.
14. Голубець М. Сучасне малярство Галицької України / М. Голубець // Календар «Просвіти» на 1918. – Львів, 1917. – С. 171-172.
15. Струтинська А. Школа під опікою муз // Наші дні. – 1942. – № 7.
16. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ ст.: структурування, методологія, художні позиції / Р. Шмагало. – Львів, 2005. – 528 с. : 742 іл.
17. Шмагало Р. Словник митців-педагогів України та з України у світі (1850-1950-і рр.) / Р. Шмагало. – Львів, Українські технології, 2002. – 144 с.
18. Шмагало Р. Українська мистецька освіта 1941-1944 рр. / Р. Шмагало // Вісник Львівської академії мистецтв. – Львів, 2000. – Вип. 11. – С. 25-35.
19. Шмагало Р. Наші магістралі (1876 – 1939) / Р. Шмагало // Карби. Додаток до журналу «Образотворче мистецтво» – Київ – Львів. – 2002. – № 1. – С. 9-13.
20. Jackowowa M. Lwowska szkoła sztuk zdobniczych oraz przemysłu artystycznego / M. Jackowowa // Barwa i Rysunek. Dod. do gaz. Gazeta Malarska. – 1932. – № 4. – S. 25-26.
21. Kryciński W. Rysunki odręczne, zdobnicze i malarstwo dekoracyjne. Nowe metody nauczania w szkołach różnych typów, według planów ministerstwa

- W.R.I.O.P. / Kryciński W. – Lwów-Warszawa-Kraków : Wyd-wo zakładu narodowego im. Ossolińskich, 1926. – 128 s.
22. Szóste sprawozdanie C.K. państwowej Szkoły przemysłowej we Lwowie za rok szk. 1897/98. – Lwów, 1898. – S. 57-68.
23. Szkoły zawodowe w okręgu Lwowskim // Informator. – Lwów, 1939. – S. 68.
24. W sprawie rządowej szkoły przemysłowej. Kronika // Kurier Lwowski. – 21.III 1890. – № 80. – S. 4.
25. W szkole rysunków i modelowania // Gazeta Lwowska. – 27.IX. 1876. – S. 3.
26. Wiadomości statystyczne o mieście Lwowie. – Lwów, 1895. – T.VI. – S. 114-115.
27. Witkowski Z. Szkolnictwo artystyczne / Z. Witkowski // Sztuka i Praca. – 1928. – Z. 21-25.
28. A.S.S. Wystawa prac uczniów i uczenic C.K. szkoły dla przemysłu artystycznego we Lwowie // Czasopismo Techniczne. – 1887. – № 11. – S. 130.
29. Wiadomości statystyczne o mieście Lwowie. – Lwów, 1893. – T. II. – Tabl. LXIV. – S. 125.
30. C.K. Szkoły przemysłowe...w r. 1906/7 // Podrecznik statystyczny Galicyi. – T.VIII, Cz.I. – Lwow, 1908.

ANNOTATION

Rostislav Shmahalo. Historical milestones Art and Industrial School in Lviv in the context of the global art education second half of XIX – XX centuries.

The article highlights the historical path of the Lviv Art and Industrial School from 1876 to its founding in 1944, identifies the main achievements and stages of development. For the first time collected the most important names of famous artists - graduates, statistical data from different years of ethnic composition of students. It is emphasized on the importance of Lviv HPSH for the development of national and world art education as the basis for the creation of the Academy of Arts.

Keywords: Lviv HPSH stages of development, outstanding graduates statistical sources, the role and importance of school.

АННОТАЦИЯ

Ростислав Шмагало. Исторические вехи Художественно-промышленной школы во Львове в контексте развития мировой художественного образования второй половины XIX – XX вв. В статье освещается исторический путь Львовской художественно-промышленной школы от 1876 ее основания до 1944 г., Определяются главные достижения и

этапы развития. Впервые собрано имена главных известных художников – выпускников школы, статистические сведения разных лет о национальном составе учащихся. Отмечается роль Львовской ХПШ в развитии национального и мирового художественного образования как базы для создания академии искусств.

Ключевые слова: Львовская ХПШ, этапы развития, выдающиеся выпускники, статистические источники, роль и значение школы.